

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СУСПІЛЬСТВО

Стаття присвячена процесу впливу інформаційно-комунікаційних технологій як на політичне життя, так й на ціннісні орієнтири суспільства загалом.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційні цінності, політична культура.

Статья посвящена процессу влияния информационно-коммуникационных технологий как на политическую жизнь, так и на ценностные ориентиры общества в целом.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, информационные ценности, политическая культура.

The article is devoted to the process of the impact of information and communication technologies, as well as on the political life, and on the values of society as a whole.

Keywords: information and communication technologies, information value, the political culture.

В даний час стає очевидним перевага інформаційної складової діяльності людей над усіма її іншими формами і компонентами. Розвиток і масове поширення інформаційно-комунікаційних систем ще у 80-х роках ХХ століття стало результатом неухильного розвитку технологій, що, змінивши свій напрямок відповідно до бажання людини, дозволило їй рішуче "вторгнутися" в цілу низку областей, у тому числі політичну.

У розвинених країнах сфера високих інформаційних технологій поступово стає основним джерелом економічного зростання, визначає структурні зрушення в політиці, забезпечує взаємодію між людьми, різними соціальними групами й громадськими структурами, між громадянським суспільством і владою. Револьюційний розвиток інформаційної сфери впливає на формування внутрішньої і зовнішньої політики держави, призводить до необхідності постійного пристосування існуючих державних і суспільних інститутів до інновацій.

Прогрес, досягнутий в інформаційних технологіях став предметом дослідження зарубіжних учених, зокрема таких Дж. Бредфорда Делонга, Д. Т. Куа, Д. Макклелланд.

Питанням політичної комунікації в умовах розвитку сучасних інформаційних технологій присвячені роботи зарубіжних дослідників Д. Батлера, Б. Бірельсона, Х. Годе, Л. Гроссмана, К. Дойча, Д. Істона, П. Лазарсфельда, У. Липпмана, Н. Негропonte, Л. Пая, А. Етціоні.

Політичні аспекти інформатизації суспільства аналізують російські дослідники В. Горбатенка, Г. Почепцов, О. Дубас, С. Наумкіна, Ф. Рудич, А. Сіленко та ін.

Проблемами інформаційно-комунікаційних технологій займаються такі українські науковці як О. Токовенко, В. Недбай, Т. Андреева.

Інформаційно-комунікаційні технології є могутнім інструментом надзвичайно масштабних суспільних перетворень, які вносять радикальні і принципові зміни в найрізноманітніші сфери сучасного суспільства, у діяльність демократичних інститутів чи демократично обраних лідерів.

У той самий час інформаційно-комунікаційні технології поки що не тільки повністю не реалізували свої можливості свого політичного впливу, але і не виявили повною мірою усі свої ймовірні форми й особливості, тому, поряд з констатацією високих темпів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій й масштабності суспільних змін, що відбуваються, слід звернути увагу на неоднозначний характер політичних наслідків їх розвитку.

Динаміка трансформації нових інформаційних технологій багато в чому змінила цінності людей. Як показує практика, перехід до нової суспільно-політичної системи здійснюється шляхом сполучення елементів традиційної й сучасної організації влади.

Тобто, політичному режиму в перехідний період властиве сполучення демократичних інститутів, норм і цінностей з авторитарними. У зв'язку з цим можна виділити два наступні типи політичних змін. Один з них характеризується порушенням співвідношення елементів, що забезпечують рівновагу системи й не зачіпають основних структур суспільства й влади. Мається на увазі, якщо, наприклад, відбувається зміна лідерів, уряду, окремих інститутів, то це не означає змін базових цінностей, норм і способів організації влади. Другий же тип змін, навпаки, пов'язаний із трансформацією основних елементів системи, базових інститутів, норм і комунікацій, у результаті чого система набуває нового якісного стану [1].

Як відзначає У. Дайзард, "політика у сфері інформації та комунікації пов'язана з фундаментальними проблемами людської особистості. Думати тут треба не стільки про конкретні програми й методики, скільки про загальну систему, у рамках якої інформація впливає на плюралістичне суспільство. Стратегічні рішення залежать від того, як ми бачимо самих себе, і про які свої інтереси піклуємося перед образом невизначеного майбутнього" [2].

Природно, що будь-які корінні суспільні трансформації не можливі без зміни ціннісної свідомості суспільства. А соціальні групи, індивіди, суспільство в цілому існують у рамках різних ціннісних систем, що можуть відрізнятися тривалою стабільністю, а можуть і швидко змінюватися під час криз. Відповідно фахівці констатують, що сучасне суспільство радикально відрізняється від усіх попередніх форм людського існування. Адже, людина опиняється у світі, що постійно змінюється, до якого, з одного боку, змушена пристосовуватися з великими зусиллями, трансформуючи ціннісні орієнтири, але, з іншого боку, перетворювати його в пошуках нових можливостей для реалізації своїх духовних потреб та індивідуальних схильностей. В сучасних суспільствах, створюючи нові інформаційні технології, щоб змінити світ, людина змінює і свою свідомість, світосприйняття та ціннісні орієнтири [3].

Процес домінування інформаційних цінностей проявляється, зокрема, в змінах у матеріальному виробництві, у політиці, соціальній структурі суспільства й сфері зайнятості населення. Тому радикальні трансформа-

ції відбуваються також у засобах масової інформації й комунікації, системі освіти, науці, у регулюванні різного роду соціокультурних процесів.

Зокрема, М. В. Тихонова зазначає, що: "суспільство формується на фундаменті, міцність якого обумовлена тісним взаємозв'язком прогресу, технологій та розвитку особистості. Саме це забезпечує стійкість системи, що утворюється, робить її невразливою до зовнішніх дестабілюючих факторів" [4].

Нові можливості розвитку демократичної політичної культури в інформаційну епоху справедливо пов'язують із реалізацією демократичних прав і свобод – насамперед, свободи слова. У контексті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій свобода слова все частіше розуміється як свобода виробництва, передачі й поширення інформації. Крім того, право говорити найтіснішим чином пов'язується із правом чути й знати, тобто з правом доступу до інформації.

На думку деяких учених, сама природа інформаційного суспільства віддає пріоритет не державі, а особистості. При цьому основою інформаційного суспільства стане безпосередня демократія, демократія участі. При переході до інформаційного суспільства радикальні зміни політичної системи обумовлені зміною моделі поведінки громадян, їхньою переорієнтацією з матеріальних цінностей на цінності самореалізації. Так з'являється нова політична культура з більш повною реалізацією принципів свободи слова через електронні засоби масової інформації.

Розширюються можливості для прояву політичної активності громадян, які одержують більший доступ до державних нормативно-правових актів і висловлення своєї точки зору через засоби телекомунікацій (наприклад в Інтернеті т. д.).

Досліджуючи проблеми впливу інформаційно-комунікаційних технологій на сферу культури, фахівці відзначають, що вперше політична культура формується електронними засобами масової інформації, орієнтованими на максимальні прибутки.

Зокрема, найбільше інформаційне поле нового типу вплинуло на молодь як найбільш мобільну в культурних відносинах групу, яка потрапила до того ж у ситуацію тотального розриву з цінностями попереднього покоління. Позбавлена традиційно сформованих орієнтирів, вона виявилася піддатливою для найрізномірніших впливів цінностей Західної культури.

Одним з основних джерел цих змін виступає телебачення як найбільш доступний засіб. У зв'язку з тим, що число глядачів збільшується й вони проводять усе більше часу біля екранів, телебачення стає всепроникаючою культурною силою. Як пише Л. Туроу, цінності суспільства перебувають під величезним впливом того, що люди бачать на екрані [5].

Існують й інші точки зору на цю проблему. Так, У. Стівенсон, автор роботи "Теорія гри в масовій комунікації" стверджує, що якщо медіа й роблять будь-який вплив на глибоко особисті цінності людей (до яких він відніс релігію, традиції й політичну орієнтацію), то тільки в сфері суспільної думки [6].

Як відзначає А. Хитров, "Техніка являє собою медіум, який опосередковує людський досвід спілкування людини з реальністю, однак цей медіум нерідко сам трансформує реальність або творить її з нуля. Коли говорять про інформаційні потоки, що розглядаються як реальність, то неминуче згадують і, так звані, медіа, або засоби масової комунікації в найширшому їх тлумаченні" [7].

Іншими словами, засоби масової інформації не надають картини реальності, що ними розрізняється, скоріше вони самі створюють реальність, яку передають щодня через мережі мовлення як новини, повідомлення та рекламу.

З розвитком нових інформаційно-комунікаційних технологій для людей, які користуються ними, стає природним інформаційний спосіб життя, що формує нові поняття – віртуальну реальність і віртуальне життя. Як відзначають дослідники, практики віртуального самоконструювання, що розвиваються, обумовили появу нових культурних і політичних регуляторів комунікаційного процесу. Закладені в культурній пам'яті норми, стереотипи й цінності, необхідні для формування особистості, створювалися в умовах якісно іншої комунікативної ситуації.

Так, традиційні форми вимагали безпосередньої взаємодії й особисто-го контакту: форми модерну, незважаючи на свою знеособленість, спиралися на повторюваність, процедурність й обов'язкові тимчасові витрати.

Сьогодні в режимі мережного спілкування, функціонує анонімність і висока ймовірність того, що взаємодія буде одиночною, призведе до того, що індивід звертатиметься до старих регуляторів тільки в силу звички, яка зменшується по мірі зростання нового комунікативного досвіду [8].

Взаємодії держави і суспільства сприяє впровадження в політичний процес концепції політичних мереж. Політика постає як взаємодія рівних учасників у процесі прийняття рішень, що стосуються громадських справ. У цьому відношенні теорія мереж змінює сфокусовані на державі ставлення до політичної діяльності. Асоціації громадянського суспільства не просто впливають на політику або беруть участь у роботі представницьких органів влади, вони включаються в механізм прийняття політичних рішень в якості самостійних акторів, не перекладаючи відповідальність на державні структури, а розділяють разом з ними вирішення суспільних проблем.

Прозорі і загальнодоступні способи зворотного зв'язку, які забезпечуються інтернет-технологіями, покликані підвищити ефективність використання ресурсів для вирішення соціально-економічних проблем і більш точно визначити пріоритети державної політики.

Зазначимо, що одночасно зі зміною механізму зворотного зв'язку, змінюються організаційні структури всередині системи органів державної влади. Стратегічним напрямком змін стає децентралізація, а перспективною метою – формування горизонтальної управлінської мережі, куди поряд з державними організаціями, увійдуть організації приватного сектора та різні суспільні групи.

Паралельно з удосконаленням політичного управління, впровадження в політичний процес сучасних інформаційних технологій передбачає збільшення доступу до Інтернету широкого кола громадян, що дозволяє, надати громадянам нові можливості для участі в політичному процесі. Там самим інформаційно-комунікаційні технології вирішують важливу політичне завдання – відновити довіру громадян до держави, з'єднати державу і суспільство на новому інформаційному рівні.

У суспільно-політичній сфері на технології "інформаційного суспільства" покладаються особливі надії щодо подолання проблем, в яких опинилися традиційні політичні інститути.

Однак аналіз практичного застосування інформаційно-комунікативних технологій переконливо показує, що цей ефект виявляється завищеним. Інформаційні технології не ведуть до автоматичного прогресу в галузі розвитку демократії та прав людини, при цьому професійні маніпулятори суспільною свідомістю активно використовують досягнення технічного прогресу в своїх цілях.

Розвинена система політичного інформування громадян безсумнівно сприяє зростанню суспільної довіри, необхідної для ефективного функціонування влади. Для формування стійкого зворотного зв'язку важливо і те, що Інтернет надає можливість інтерактивної взаємодії. Не тільки громадяни отримують досить повну інформацію про діяльність уряду, але і в уряді з'являється додатковий канал інформації, добровільно наданої громадянами, що веде до нарощування тієї форми соціального капіталу, яку ряд дослідників називає моральні ресурси.

Узагальнення досвіду використання інформаційно-комунікативних технологій у сфері політики дозволяє виділити їх основні функції:

1) інформаційну функцію, тобто надання об'єктивної та оперативної інформації;

2) комунікативну функцію, мова йде про забезпечення можливостей безпосередньої комунікації, як вертикальної, так і горизонтальної).

Аналіз фактів показує, що в сучасній політичній практиці друга функція переважає над першою, що ще раз підтверджує тезу про комунікаційний характер сучасного суспільства.

Таким чином, припущення про формування нової громадянської культури, за допомогою надання повної адекватної інформації, не реалізується повною мірою.

В цілому нові способи комунікацій дозволяють досягти:

- 1) повної прозорості влади та гласності її рішень;
- 2) доступності населенню всіх державних нормативних актів;
- 3) реформування високовитратних структур;
- 4) підвищення комфорту в повсякденному житті;
- 5) збільшення кількості вільного часу [9].

Сучасні досягнення в інформаційній сфері мають дійсно революційний характер і створюють передумови для руху до зовсім нового типу суспільства, який прийнято називати інформаційним. Однією з основоположних характеристик інформаційного суспільства є його глобальний

характер. Зміни, викликані стрімким розвитком інформаційних та телекомунікаційних технологій, стали предметом особливої уваги вчених, політиків, фахівців в інформаційній сфері.

Отже, важливою особливістю суспільства є зростання ролі і значення комунікаційних процесів. Саме процеси комунікації є ключем до розуміння нового суспільства, загальний напрям розвитку йде в бік вдосконалення засобів комунікації. У зв'язку з цим вивчення комунікативних процесів набуває особливої актуальності.

1. Бакулев Г. П. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции : учеб. пособ. для студ. вузов / Г. П. Бакулев. – М. : Аспект Пресс, 2005. – С. 87. 2. *Иноземцев В. Л.* Современное постиндустриальное бщество: природа, противоречия, перспективы / В. Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – С. 130. 3. *Вашкевич В. Р.* Новейшие коммуникационные технологии / В. Р. Вашкевич, И. П. Шибут. – Мн., 2003. – С. 139. 4. *Тихонова С. В.* Коммуникационная революция сегодня: информация и сеть // Полис. – 2007. – № 3. – С. 9. 5. *Турау Л.* Будущее капитализма. Как экономика сегодняшнего дня формирует мир завтрашний // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология. – Киев : Academia, 1999. – С. 218. 6. *Соловьев А. И.* Коммуникация и культура: противоречие поля политики // Полис. – 2002. – № 6. – С. 21. 7. Хитров А. Блог как феномен культуры // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – Т. 1. Спецвыпуск. – С. 26–38. 8. *Тихонова С. В.* Коммуникационная революция сегодня: информация и сеть. – С. 11. 9. *Широканов Д. И.* Информационные ценности в контексте процессов глобализации / Д. И. Широканов, М. К. Буслова // Грядущее информационное общество. – Мн. : Белорусская наука. – 2006. – С. 176.

Надійшла до редколегії 14.12.12

А. І. Павко, д-р іст. наук, проф., КУУП

ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СТАН ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті на основі використання творчих здобутків вітчизняної та зарубіжної партологічної думки здійснено спробу дослідити особливості і тенденції функціонування та розвитку новітньої партійно-політичної системи України, виявити її сильні та слабкі сторони, з'ясувати перспективні можливості перед викликами сучасності.

Ключові слова: партійна система, політична партія, партологія.

В статье на основе использования творческих достижений отечественной и зарубежной партологической мысли предпринята попытка исследовать особенности и тенденции функционирования и развития новейшей партийно-политической системы Украины, выявить ее сильные и слабые стороны, выявить перспективные возможности перед вызовами современности.

Ключевые слова: партийная система, политическая партия, партология.

The paper demonstrates on the basics of taking advating creative achievements the native and foreign partology thought, views the peculiarities and directions function, development the modern party-political system in Ukraine, displays strong and poor sides discovers the prospects means before challenges of the present day.

Keywords: political system, political party, partology.

Окреслена нами проблема полягає в тому, щоб дати чітку і зрозумілу відповідь на те, чи здатна новітня партійно-політична система України у сучасному форматі взаємовідносин партійних угруповань, громадсько-політичних об'єднань та рухів між собою та з інститутами політичної влади бути важливим стратегічним чинником розвитку демократич-